

der bedwelmende en vervolgens doodende vloeistof doet het dier zeer langzaam sterven en in den regel blijkt na den dood verstijving geheel uitgebleven te zijn. De flesch moet echter zeer goed sluiten en men moet het dier er eenige uren in laten.

Gebruikt men nu andere stoffen ter dooding, of is door eene te ruime hoeveelheid azijnaether toch nog verstijving ontstaan (bij sommige vlinders geschiedt dit veel lichter dan bij andere), dan is er een zeer goed middel, om deze op te heffen, bestaande in eene inspuiting met ammonia liquida, geheel op de wijze, waarop men hiermede ook vlinders dooden kan. Proeven, door mij genomen, leverden verrassende resultaten. Verschillende dag- en nachtvlinders bedwelmde en doodde ik met een overvloed van chloroform, dien ik een geheelen nacht liet inwerken. Resultaat: absolute verstijving bij opgeklapte vleugels, de ellendigste stand dien men zich denken kan voor een vlinder, dien men wenscht te prepareeren. Eene injectie met ammonia liquida, op de gewone wijze in den thorax, bewerkte, dat na enkele seconden de stijfheid begon te wijken, terwijl ik door blazen op de vleugels deze allengs een anderen stand deed innemen. Spoedig waren de voorwerpen zonder eenige moeite te prepareeren.

Proeven, met *Hymenoptera* genomen, leverden geheel hetzelfde resultaat.

De moeilijkheid, die verstijfde insecten voor den verzamelaar opleveren, kan door deze methode als overwonnen beschouwd worden.

Putten.

J. TH. OUDEMANS.

Iets over de in Nederland bekende vormen van *Carabus violaceus* L.

Bij de in ons gebied voorkomende vormen van *Carabus violaceus* L. is, volgens REITTER (*Fauna Germanica* I, 1908, p. 84), de forceps bij het ♂ niet gedraaid, aan den top zwak naar ééne zijde verdikt, in één vlak naar voren gekromd; daarentegen bij het, o. a. in de bergstreken van Oostenrijk levende ras, of wel var. *obliquus* THOMS, is de

forceps aan den top van boven schuin naar voren gedraaid. Het type, bij hetwelk de bovenzijde nagenoeg dof is en de dekschilden zeer fijn raspachtig korrelig zijn, zonder langsstrepige sculptuur, is niet met zekerheid uit ons land bekend geworden, komt echter volgens GANGLBAUER (Die Käfer von Mitteleuropa I, 1892, p. 49) wel in België voor. Van de twee exemplaren, opgegeven als in Nederland gevangen, die in mijne collectie bewaard worden, is de herkomst twijfelachtig en moet wellicht aan etiket-verwisseling, of aan een of andere „toevallige” vondst worden toegeschreven. Het eene exemplaar is uit Den Haag (zie „Coleoptera Neerlandica”), voor vele jaren door een leerling der H. B. S. gevangen, het andere uit Rotterdam, uit eene oude collectie van wijlen Mr. VERLOREN VAN THIEMAAT en draagt de etiket „*candisatus*, Rotterd., SMIT.” Nu is *candisatus* DFTS. synoniem met, of, beter gezegd, een vorm van het type uit Oostenrijk, volgens GANGLBAUER (l. c.) en REITTER (l. c.) met breederen vorm, breeder halsschild en iets minder rimpelige (bedoeld de raspachtige korrelstructuur) dekschilden, terwijl genoemd exemplaar, evenals dat uit Den Haag (?), geheel overeenstemt met exemplaren uit West-Europa en Denemarken, waarom ik het niet onwaarschijnlijk acht, dat het ex. uit Rotterdam, ongeveer $\frac{3}{4}$ eeuw geleden, door een Oostenrijksch entomoloog, onder den naam van *candisatus* DFTS. als „synoniem” aan *violaceus* L. gedetermineerd is.

Het ras, of var. *purpurascens* F., dat hoogst waarschijnlijk bij ons alleen gevonden wordt en niet de typische *violaceus* L., vertoont (in 't algemeen genomen) langere dekschilden (het ♂ is veelal opvallend smaller dan het ♀) en heeft daardoor een meer 'gestrekten vorm; het is evenals het type (*violaceus* L.) gekleurd, maar een weinig glanzig en met de karakteristieke langsstrepige sculptuur der dekschilden, eveneens met blauwen, paarsen of purperrooden zijrand; volgens GANGLBAUER (l. c.) is de forceps lang en slank, aan den top niet verbreed.

Bij *crenatus* STRM. (volgens REITTER (l. c.) eene var. van het ras *purpurascens* F.) uit Zuid-Duitschland en Oostenrijk, zijn de kielvormig verhevene tusschenruimten fijner en minder regelmatig, de stippels in de langsstrepen grover en iets

in de breedte getrokken (zou bij Hockai in België gevangen zijn).

In hoeverre men recht heeft om *purpurascens* F. en *violaceus* L. als vormen van eene en dezelfde soort te beschouwen hetzij men, zooals maar al te vaak gebeurt, eerder geneigd is, zonder eenig doorslaand motief, meerdere soorten, met zeer problematische onderscheidingskenmerken, aan te nemen, dit laat ik geheel in 't midden en waag mij niet aan nadere beschouwingen.

Alleen wensch ik te wijzen op wat BEDEL („Faune des Coléopt. du Bassin de la Seine” I, 1881, blz. 11, noot 1) zegt: „La réunion du *C. purpurascens* au *violaceus* L. est encore controversée. D'après le professeur THOMSON (Opusc. Entom. VII, 1875), ce dernier se distingue par ses élytres presque mates, râpeuses, sans lignes longitudinales indiquées et par la forme du forceps du mâle, qui s'arrondit largement à l'extrémité.”

In het bassin de la Seine komt alleen *C. purpurascens* F. („typique, à élytres multilinéées régulièrement”) voor. Het blijkt dus, dat ook BEDEL onzen *C. purpurascens* F. als eene afzonderlijke soort beschouwt.

De door mij, in de „Coleoptera Neerlandica”, vermelde var. *exasperatus* DFTS. van het ras *purpurascens* F., wordt door REITTER (l. c.) als een afzonderlijk ras, door GANGLBAUER (l. c.), evenals *purpurascens*, als eene var. van *violaceus* L. geduid en door mij, in navolging van laatstgenoemden auteur, beschreven. REITTER (l. c.) zegt van *exasperatus*: de glanzige, met die van het type meer overeenstemmende, dekschilden slechts van drie primaire, lijnvormig begrensde tusschenruimten voorzien, de korreltjes der (andere) tusschenruimten mazig verbonden (a. *asperulus* KR.) of vrij geïsoleerd (a. *psilopterus* KR.). Eerstgenoemde zag ik uit Wageningen, Tiel en Lienden, de tweede uit Tiel en Arnhem; bovendien zag ik exemplaren uit Apeldoorn en Lienden, die als overgangsvormen van den typischen *purpurascens* tot *exasperatus* moeten beschouwd worden. Normale *exasperatus* met purperrooden zijrand der dekschilden zijn, volgens REITTER (l. c.) a. *subcrenatus* GÉHIN; daartoe zou

dan o. a. mijn exemplaar uit Wageningen moeten gerekend worden; GANGLBAUER (l. c.) geeft van *a. subcrenatus* GÉHIN eene geheel andere definitie, n.l. die van GÉHIN (Catal. synon. Carab. 1885) zelf (zie ook in „Coleoptera Neerlandica”).

M. i. zijn de dekschilden van den vorm *exasperatus* zeer veranderlijk van gedaante, dan eens meer die van den typischen *violaceus* naderend, dan eens meer tot die van het typische ras *purpurascens* (meer het ♂ dan het ♀) neigend; evenals bij *purpurascens* iets glanzig, volstrekt niet dat eigenaardige doffe met de raspachtige sculptuur van *violaceus* L.

Wat Mr. UYTENBOOGAART (Entom. Bericht. No. 83, Deel IV, 1 Mei 1915) zegt van een ras *subcrenatus* GÉHIN, uit Tiel en Garderen (Veluwe), welke vorm (volgens hem) beslist geen variëteit van het ras *purpurascens* zou zijn, maar meer met het type (*violaceus* L.), vanwege den habitus, zou overeenkomen, is mij niet recht duidelijk; m. i. is het exemplaar van Mr. UYTENBOOGAART, dat ik zag, uit Tiel, een *exasperatus* DFTS. *a. asperulus* KR. ♀, geheel overeenkomende met mijn ex. uit Wageningen; het exemplaar uit Garderen zag ik niet.

M. i. is *subcrenatus* GÉHIN geen ras, noch var., maar slechts eene sculptuur-aberratie van *exasperatus*, welke laatste veel meer gemeen heeft met *purpurascens* dan met den typischen *violaceus* L. Ik beschouw derhalve *exasperatus*, met al zijne geringe sculptuur-afwijkingen (waaronder ook ongewoon kleine en ongewoon groote, zoowel kortere als langere exemplaren), slechts als eene var. van het hier te lande niet zeldzaam voorkomende ras, of wellicht soort, *purpurascens* F.

Een meer volledig materiaal en zoo mogelijk het bestudeeren van den nominaatvorm, met de origineele exemplaren, van *subcrenatus* GÉHIN, zouden aanleiding kunnen geven tot een meer besliste uitspraak, iets wat toch altijd tot de vrome wenschen schijnt te behooren, aangezien de toonaangevende auteurs er meestal een eigen opvatting op na houden; beslissend zijn dus ook onze beschouwingen allerminst, — het geheele stelsel van soorten, rassen, variëteiten,

kleur- en sculptuuraberraties is en blijft, voor een groot deel, een onzeker iets — een fictie dus.

Den Haag.

Jhr. Dr. ED. EVERTS.

Met het oog op de volledigheid zijner standaard-collectie, doet Schr. dezes een beroep op de bekende vriendelijke medewerking zijner collega's, n.l. door het toezenden van materiaal der genoemde *Carabus*-soort, zoo ook van *Carabus monilis* F. en der minder algemeene soorten uit Nederland; een en ander is in het algemeen, zoowel ter determinatie als voor zijne verzameling, gewenscht.

Nog bemerkt hij, dat de blauwachtig-violette kleur-aberratie van *Calosoma inquisitor* L., uit Nederland hem totaal ontbreekt; wel zag hij de nagenoeg zwarte afwijking.

Jhr. Dr. ED. EVERTS.

Acarologische Aanteekeningen LVIII.

Dermacarus crameri Michael.

Op blz. 199, r. 4 v. b. deelde ik reeds mede, dat MICHAEL ten onrechte zijne soort *crameri* met *talpae* KRAMER identificeert. Vergelijkt men nu bovenstaande beschrijving van de echte *Labidophorus talpae* KRAMER (Nph. II = hypopus) met de teekening en beschrijving, die MICHAEL geeft van de reisnymph van zijn *crameri*, dan merkt men terstond de enorme verschillen op. Doch ook MICHAEL's beschrijving is gedeeltelijk foutief. Ik geef hier eene betere.

Hypopus. Lengte $\pm 225 \mu$; breedte $\pm 150 \mu$. Alle tarsi eindigen in 4 korte lancetvormige kleefhaartjes, tarsi III en IV bovendien in een uiterst fijn tasthaar, dat even lang is als tibia + tarsus. Tibia I en II met dik tasthaar, dat bij I ver voorbij de klauw reikt. De groote knotsjes onder de kleppen van het haar-grijp-orgaan zijn van sterke chitineren voorzien („a strong chitinous band with transverse ridges”). De kleine knotjes zijn krom, naar elkander gericht, en eveneens voorzien van sterke chitineren. Daar de knotsjes krom zijn, zijn deze ringen min of meer radiair geplaatst („a circular chitinous plate with radiating ridges”). — Ik vond deze hypopi op *Crossopus fodiens*, Steenwijk. —